УДК 883К-3.076

ЖАНР ПОЕЗІЇ В ПРОЗІ У ТВОРЧОСТІ ОЛЬГИ КОБИЛЯНСЬКОЇ

Голота О. Ю., студент

Запорізький державний університет

У статті проаналізовано найкращі поезії в прозі Ольги Кобилянської.
Ключові слова: поезія в прозі, символ, алегорія, персоніфікація.

Голота Е.Ю. ЖАНР ПОЭЗИИ В ПРОЗЕ В ТВОРЧЕСТВЕ ОЛЬГИ КОБЫЛЯНСКОЙ / Запорожский государственный университет, Украина

В статье проанализированы лучшие поэзии в прозе Ольги Кобылянской.
Ключевые слова: поэзия в прозе, символ, аллегория, персонификация.

Olena Golota. GENRE OF POETRY IN PROSE IN OLGA KOBILANSKA'S WORKS / Zaporizhzhya state university, Ukraine

The article analyses the best samples of poetry in prose in works by Olga Kobilanska.
Key words: poetry in prose, allegory, personification, symbol.

Ольга Кобилянська - майстер не лише великих, а й малих прозових форм (новела, поезія в прозі). Письменниця сприймала довколишній світ у його масштабних і мініатюрних виявах, демонструючи володіння як широкими епічними мазками, так і лаконічно сконденсованими. До творів жанру поезії в прозі у творчості Ольги Кобилянської належать мініатюри: "Рожі" (1896), "Що я любив" (1896), "Поети" (1897), "Там звізди пробивались" (1900), "Смутно колишуться сосни" (1901), "Самітно мені на Русі" (1902), "Мої лілеї" (1903), "В долах" (1907), "Весняний акорд" (1910). Вони мають глибоко індивідуальний характер, відображають прагнення письменниці передати своє бачення світу, свої внутрішні переживання.

"Всі дрібні поезії в прозі – це каплі моєї крові, - зізнається Ольга Кобилянська в біографії "Про себе саму", - повставали з хвилин, де я чула себе принижуваною, скривджуваною, несправедливо осуджуваною, одним словом… я плакала поезіями в прозі".

Художнє мислення письменниці в жанрі поезії в прозі має свою специфіку. Чимало з цих мініатюр експериментального характеру. Кобилянська прагнула в лаконічній, експресивній формі, за допомогою образів-алегорій відтворити певні етапи душі, змалювати певні явища природи, особистого життя. Цей мініатюрний світ Ольга Кобилянська мовою символів змалювала у більш чи менш реалістичних формах.

Найбільшою красою зображення духовного відчуття характеризуються поезії в прозі "Рожі", "Там звізди пробивались", "Мої лілеї".

Ліричною поезією в прозі є етюд "Рожі". Безсюжетна, настроєва замальовка, де персоніфікація наближається до алегорії, не позбавленої певного філософського змісту. Рожі – кожна зі своїм характером і кольором. Темно-червона – найстарша, вона вже повністю розквітла, вона "упокоювалася сама собою" [1;233]. Тут ця рожа символізує красу і пристрасть. Блідо-рожева – лише наполовину розцвіла, вона – життєрадісна, спрямована своїми почуттями на оточуючих і тут виступає символом романтичних почуттів і надій. Біла – цілком заглиблена в себе. Це підкреслюється персоніфікацією сонячного променя. Біла боялася, "щоб який упертий промінь сонця не заглянув в її зачинену душу" [1;233]. Біла рожа символізує невинність.

Вітер вривається в кімнату, де стоять квіти, наче навколишнє життя в їхню долю, "доторкається всіх сміло, немов цілує їх" [1;234]. Гине найстарша – темно-червона рожа, гине пристрасть – її пелюстки опадають, але плин часу не мине й інших. Своєрідним оповідачем у творі виступає персоніфікований образ тиші: "З їх упадку тиша, що довкола панувала і все у себе приймала, зложила казку про долю рож", який надає цій поезії в прозі закінченості. Так майстерно О. Кобилянська перетворює звичайний натюрморт на цікаву ліричну алегорію. Колір рож виділений у тексті самою авторкою. Цікава характеристика квітів: "Темно-червона, окружена листками, що недбало звисали, горіла пурпурою" [1;233]. Проаналізувавши символіку кольору рожі за словником символів О. Потапенка, бачимо, що вона вже на грані смерті і переповнена агресією, бо вже пурпурна. Але сила в ній ще є, проте вгасаюча. Цей колір, темно-червоний, асоціюється в людини з кров'ю, венозною кров'ю, тому символізує слабкість і зникаючу силу. Листки в цієї рожі "недбало звисали", уявляється, що вони в'янучі і недовговічні.

Блідо-рожева і біла рожі серед темно-зелених, свіжих листків символізують мир, спокій, надію і сили. У цьому творі є два протиставні кольори – білий і брунатно-золотий. Перший асоціюється не лише з чистотою і невинністю, але й зі смертю, вічністю, другий – з сонцем і життям. Є ще два символи, які проносять через всю поезію в прозі значення змін і чекання. Це – вікно "вузьке готицьке" – символ ідеї проникнення, отвору, через який здійснюється зв'язок людини із зовнішнім світом. Думається, Ольга Кобилянська у момент написання мініатюри почувала сум і надію на зміни у своєму житті. Адже наступний образ – вітру – символізує зміну, звістку, оновлення.

Поезія в прозі "Рожі" є класичним зразком алегоричної мініатюри. Щедрість кольорових відтінків, тонка музика слова, пластичність алегоричних образів темно-червоної, блідо-рожевої і білої рож, що втілюють різні жіночі долі і протилежні інтимні почуття, ставлять цю акварель Ольги Кобилянської на рівень кращих поезій у прозі у світовій літературі.

Ліризм – основна грань таланту Ольги Кобилянської. Ліризм, пройнятий драматизмом, – особливість її оповідної манери. Пояснюється це передусім особливістю художнього мислення письменниці. Психологізм характерів, почуття, переживання вона розкриває через протиставлення образів-символів. Саме таке протиставлення наявне в поезії у прозі (так визначила жанр цієї мініатюри сама письменниця) "Там звізди пробивались". Звідси високий ступінь насиченості твору контрастними деталями. Проте й тут основним художнім засобом вираження ідеї стає персоніфікація, що переходить в алегорію.

Поштовхом до написання цього етюду стала подорож Ольги Кобилянської на Наддніпрянщину до Лесі Українки. Різні образні стихії протистоять одна одній. З одного боку – "глибока ріка", з другого – степ. Етюд має глибокий психологічний підтекст. За алегоріями постають різні люди. Так, степ уособлює людину духовно обмежену, не спроможну сприйняти всього розмаїття життя – "весь блиск багатства, що пишався та тремтів вічним сріблом он там на небесах, весь рай розцвілий на голубім небі" [1;313]. Зовсім не така річка, її світ глибокий і багатий, і в ту глибину проливається світло далеких зірок. Мабуть, така опоетизація річки зумовлена особистою прихильністю до неї О. Колибянської, адже вона народилася на Буковині. Зрозумілою стає і символіка ріки – дитинство, батьківщина, вічний плин часу. Глибока ріка серед лісостепу відбиває глибінь зоряного неба. Приятель річки, ліс дубовий, що є символом довговічності і міці, радить їй: "Виступи з себе, розіграйся та залий цілий степ широкий, щоб знав, що і в тобі є сила". "Замало мене, щоб залляла цілий степ широкий, - відмовила сумно" [1;312]. Усі образи в мініатюрі Кобилянської живуть своїм життям, відбиваючи красу природи, переливи її барв, безперервність руху. Є певні слова, виділені в тексті самою авторкою: "тут" і "там", які вказують на хронотоп твору і широту головного образу – річки.

Поезія в прозі "Мої лілеї" характерна певним автобіографізмом, що підкреслено вже самою назвою твору. Жанр цього твору визначено самою письменницею. Твір поділяється на чотири частини. Через усю мініатюру проходить образ самотності, її відчуття, що поглиблене прагненням ліричної героїні до неї: "Пустині дайте мені! Далекої, широкої пустині з пекучим сонцем… без гуку і життя – нехай я плачу" [1;326]. У цій частині існує символ сонця, але він несе не життя, а безнадію – "жадібне сонце болю".

У ІІ частині О. Кобилянська порівнює довір'я з маленькою дитиною, що біжить до того, хто кличе її. Але "здіймається сильна рука розчарування й падає тяжким каменем на ясну голівку його" [1;327]. У Кобилянської часто виділяється персоніфікований образ руки, як, наприклад, у творі "Що я любив". У "Моїх лілеях" цей образ є символом міжлюдських відносин, що приносять розчарування. У ІІІ частині Ольга Кобилянська виділяє три типи любові.

У кінцевій частині твору письменниця вводить алегоричний образ серни, що уособлює саму Кобилянську.

Ця мініатюра засвідчує тяжіння авторки до лаконізму й образності художнього мислення, музики слова і психологізації образів.

Поезії в прозі Ольги Кобилянської можна окреслити як інтегральні, одночасно антропологічні й ліричні, а також імпресіоністичні та неоромантичні. Душевні переживання постають у різних перспективах – онтологічній (сутність буття), екзистенційність (пошук гармонії), естетичній, хронотопній (час і природа як естетизований простір).

При поглибленому прочитанні поезії в прозі Кобилянської постають складнішими, ніж може видатись спочатку. У них все більше простежується початок зіткнення із тодішнім мистецтвом та художніми шуканнями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кобилянська О. В неділю рано зілля копала: Повість, оповідання. – К.: Рад. школа, 1986. – 462 с.
Потапенко О., Дмитренко М. Словник символів. – К.: Редакція часопису "Народознавство", 1997. – 156 с.